

דפים מח – מט

צד. א. מהם השיתין שבמזבח? מי עשאן?

ב. האם יש מעילה בנסכים לאחר שנתנסכו על גבי המזבח?

א. השיתין הם נקבים מחוללים שהיו ביסוד המזבח, בוויית דרום-מערב שלו. לדברי חכמים היו יורדים עד התהום, ומששת ימי בראשית נבראו (בראשית – בראשית – יש אומרים שנתנסמו ובא דוד וכראן. ע' ברש"י נג. ושאר ראשונים בפירוש דברי הברייתא ורבי יוחנן). ולרבי אלעזר בר צדוק, לא היו יורדים לתהום אלא היו בנויים בידי אדם (דוד כראן), ובקרקעיתם רצפת שייש, ואחת לשבעים שנה פרחי כהונה יורדים לשם ומלקטים משם יין קרוש שדומה לעיגולי דבילה, ובאים ושורפים אותו בקדושה (בקדש הסך נסך שכר לה' – כשם שניסכו בקדושה כך שריפתו בקדושה).

כתב הנצי"ב: נראה ששני מיני שיתין היו; אחד לדמים הניתנים ליסוד, ואותם שיתין לכולי עלמא לא היו חלולים עד התהום אלא יורדים לאמה ומתערבים במים. ועוד שיתין המדוברים כאן, המיוחדים ליינ.

אמר ריש לקיש: בזמן שמנסכים יין על גבי מזבח – פוקקים את השיתין (בקדש הסך נסך שכר – 'שכר' לשון שתיה, שביעה, שכרות).

ב. נסכים; בתחילה – מועלים בהם. ירדו לשיתין – אין מועלים בהם, כגון שקלטם באויר השיתין [ואפילו לדברי רבי אלעזר בר' צדוק שמוציאים ושורפים אותם, הרי נעשתה עיקר מצוותם – הניסוך, ואין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלים בו].

'שנה לשון אחת בגמרא (מעילה יא) שלראב"צ משהגיעו הנסכים לרצפת הלול – מועלים בהם, שנתקדשו אז. וכתבו התוס' שהעיקר כגרסת הגמרא כאן.

דף מט

צה. אלו מאמרי רבי אלעזר הובאו בסוגיא בעניני תורה ומדות?

אמר רבי אלעזר:

מהו שכתוב הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך. 'עשות משפט' – זה הדין. 'ואהבת חסד' – זו גמילות חסדים. 'הצנע לכת עם אלקיך' – זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה (שנאמר בהן 'לכת'), והלא דברים קל וחומר; ומה דברים שדרכן לעשותן בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת (לסעוד ולשמוח במדה נאה ולא להנהיג קלות ראש בעצמו. וי"א: אם צריך לבזבז להוצאת מת ולהכנסת כלה – יעשה זאת בצנעה ולא יפרסם עצמו. ערש"י), דברים שדרכן לעשותן בצנעה על אחת כמה וכמה; –

גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות...;

גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה... [ת"ר בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה; צדקה בממונו, גמ"ח בין בגופו בין בממונו. צדקה לעניים, גמ"ח בין לעניים בין לעשירים. צדקה לחיים, גמ"ח בין לחיים בין למתים]; –

אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה...; –
כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם כולו חסד... שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ (לעשות צדקה וחסד, ומספיקים וממציאים לו אנשים מהוגנים לכך) – תלמוד לומר מה יקר חסדך אלקים. יכול אף ירא שמים כן – תלמוד לומר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו. [א"ר חנינא בר פפא, כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה'...].
מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד – אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד. יש אומרים: תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד.

דפים מט – נ

צו. א. ניסוך המים בשבת – כיצד?

ב. האם יש שיעור לניסוך המים?

ג. האם כלי שרת מקדשים שלא מדעת?

ד. האם מים מגולים כשרים לניסוך?

א. כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה – כדי שלא יתקדשו המים ויפסלו בלינה. [ואף אם אינו רוצה בקידוש המים וכלי שרת אינם מקדשים אלא לדעת (חזקיה) וגם נתן מים יותר מכשיעור (ר' זירא) – לא יתן בכלי שרת, גזרה שמא יאמרו לדעת נתקדשו, לקידוש ידים ורגלים נתקדשו, וכשיראו שמנסכים אותם למחר יבואו לומר אין לינה פוסלת לנסכים].

נשפכה, נתגלתה – היה ממלא מן הכיור.

א. בשבת לא היו תוקעים למילוי המים (כדלהלן נד). ומשמע ששמחת בית השואבה התקיימה אף

בשבת, ללא כלים ותקיעות (ע' חזון איש קנ, כד. וע"ע בלשון תורי"ד ריש תענית).

ב. נראה שביום טוב היו הולכים למלאות המים, ורק בשבת לא היו ממלאים. וכן נראה מדברי

התוס' (עפ"י מהרש"א להלן נד: וכ"כ הרי"ד ריש תענית).

ב. שיעור המים לניסוך; לתנא קמא – שלשה לוגין (כמדת הנסך הקטנה ביותר – נכסי יין לכבש), ולרבי יהודה – לוג אחד.

נתן בכלי שרת יותר מן השיעור הנצרך; זעירי אמר שהכל נתקדש, כי אין שיעור למים למעלה. ולרבי ינאי בשם רבי זירא אפשר שיש שיעור למים. (וכן נחלקו בדבר אמוראים בדעת תנאים – בזבחים קיא. וכן נחלקו במעילה יג).

הלכה כתנא קמא, ואף בדיעבד אם פחת משלשה לוגין – לא יצא (עפ"י זבחים קי; רמב"ם מעה"ק

יט, ד; לקוטי הלכות). ואם הותיר – נתקדש הכל, שאין שיעור למים, כזעירי וכחזקיה. וכן סובר

רבי יוחנן (במעילה יג. עפ"י רמב"ם מעילה ב, ט וכס"מ; לקוטי הלכות; שפת אמת מעילה יג).

ואילו התוס' בזבחים נקטו [דלא כרש"י] שאין להם שיעור לא למעלה ולא למטה.

ג. זעירי פירש שתנא דמתניתין סבר כלי שרת מקדשים שלא מדעת, כלומר גם אם נתן לתוכם שלא על מנת